

GEZELLIG AVONTUUR OP DE SCHAOPEDOBBE

De Vlinderwerkgroep heeft zaterdag 10 augustus van dit jaar een inventarisatie gehouden op de Schaopedobbe, een heideterrein ten oosten van Elsloo. Het gebied wordt beheerd door het Fryske Gea. Dat het enorm succes zou worden hadden wij niet vermoed, want de resultaten hangen sterk samen met de hoedanigheid van het weer. En dat is maar beperkt voorspelbaar. De bijeenkomst begon om twee uur in de middag en zou pas twaalf uur later worden afgesloten. Maar liefst 180 soorten vlinders werden waargenomen, waaronder 21 dagvlinders!. Een kleine serie behoorde tot de dagactieve soorten. De meeste echter waren echte nachtvlinders. De deelnemers kunnen terugkijken op een buitengewoon interessante, maar vooral ook gezellige gebeurtenis! Het spreekt vanzelf, dat niet de hele lijst in dit artikeltje aan bod kan komen. Het is misschien wel aardig eens wat te vertellen over de soorten, die gebonden zijn aan de plaatselijke vegetatie en van een kleine serie bijzonderheden.

We zijn begonnen met een wandeling langs de oostrand. Het gebied werd gekenmerkt door het voorkomen van veel struikheide en wat loofbos. Wie had verwacht dat wij zoveel dagvlinders zouden aantreffen. Maar de omstandigheden waren optimaal. De temperatuur bedroeg ongeveer 30 graden en er stond niet veel wind. Een van de eerste soorten was de Kommavlinder. Hij staat bekend als een bewoner van vooral droge gebieden. De Schaopedobbe is een voor een groot deel droog terrein. Dit viel ondermeer op te maken uit het veel voorkomen van struikheide, een plant, waarop de vlinder fouragerend werd aangetroffen. Er zijn in totaal 5 waargenomen. Waardplanten voor de rupsen stonden er genoeg. Zo had je er volop buntgras en schapegras. Twee andere soorten van schrale graslanden en heiden waren de Bruine vuurvlinder en het Heideblauwtje.

We hebben overdag ook een stuk of wat kleine vlindertjes (micro's) gesignaleerd. De aan buntgras gebonden *Crambus ericella* werd slechts eenmaal gezien, ondanks het feit dat de top van de vliegtijd nog niet voorbij was. Anders ging het met de *Olethreutes schulziana*. Minstens zes van deze rood-bruine bladrollers hebben wij kunnen optekenen. Ze werden alle uit de vegetatie opgejaagd. Het viel daarbij op dat ze een aantal keren uit kraaiheide tevoorschijn kwamen. Dit was een paar aanwezigen ook in andere gebieden opgevallen.

Na de wandeling keerden wij terug naar de startplaats en passeerden daarbij een ven. Daar stond heel wat kleine zonnedauw. Een van de plantjes had een Kleine vuurvlinder in zijn greep gekregen. Het fraaie vlindertje verkeerde in

een kansloze positie, want de pogingen om zich van zijn belager te bevrijden zorgden er alleen maar voor dat het lichaam steeds vaster kwam te zitten. Diverse keren werd het vlindernet even door de vegetatie gesleept en daarbij kwamen ook andere insecten tevoorschijn. Hieronder viel een tabaksbruine wants, die met kleine zwarte stippen was bedekt en ruim een centimeter in lengte mat. Opvallende waren de achterhoeken van het halsschild, die doornachtig uitstaken. Het was *Picromerus bidens*, een algemene soort. Het voedsel van deze wants bestaat uit larven en imagines van insecten, waaronder ook de larve van de heidekever. De gewone vleugeltjesbloem bloeide er in gezelschap van bruine en witte snavelbies. Verder werden nog wat mijnen gevonden en wel die van twee Nepticulidae: *Stigmella nylandriella* van lijsterbes en *Stigmella tityrella* van beuk. Ze waren te herkennen aan de lange en smalle vraatpatronen, die door de larven in de bladeren waren gemaakt. De vlindertjes, die uiteindelijk uit de poppen komen zijn zo klein dat ze vaak niet eens als vlinder worden herkend.

In de namiddag en de vooravond hebben we heerlijk bijeen gezeten op een schaduwrijke plaats in een bos, dat aan de zuidrand van het gebied lag. Intussen daalde de temperatuur tot ongeveer 25 graden. Het was echter opmerkelijk dat weinig soorten zicht in de schemerperiode lieten zien. En toen werd het tijd om de lampen te installeren en hiervoor werden de drie lokaties geselecteerd, waarvan twee in de heide mat dan wel onder een paar bomen. De derde bevond zich op de grens van de heide en loofbos. Het nachtelijk feest kon beginnen! De lamp was nog niet ontstoken of de eerste bezoekers dienden zich aan. Het was *Udea prunalis*, een algemene Pyralide, die als nummer een op het doek plaatsnam. Deze polyfage soort is niet typisch voor de heide, maar komt in allerlei biotopen voor, onder andere in tuinen. Al gauw volgde zijn familiegenoot *Eudonia truncicolella*, die overigens gebonden is aan mossen. Vervolgens kwam er aardig tempo in: *Cerapteryx graminis*, *Hepialis sylvina* en *Endrosis sarcitrella* ofwel de witkopmot. Gebonden aan heide was *Eupithecia nanata*. De eitjes worden ondermeer op struikheide afgezet. We kennen "nanata", ook van andere heideveldjes. En toen kwam *Gnophos obscuratus*! Het is een middelgrote, donkere spanner, waarvan de rupsen eveneens op struikheide voorkomen. Het eerste exemplaar was wat beschadigd, maar de tweede bleek puntgaaf te zijn. Maar er verschenen meer verrassingen. Wat te denken van wel een twintig exemplaren van *Agrotis vestigialis*. En dan die ene *Ochropleura praecox*! Deze prachtige groene uil is bekend van de Waddeneilanden. De larve voedt zich met het blad van kruipwilg en andere planten van zandgronden.

Er zijn nog veel meer soorten gesignaleerd tijdens de nachtelijke inventarisatie, bijvoorbeeld drie Pyraliden: *Acentria ephemerella*, waarvan de rupsen en een deel van de wijfjes onder water leven, *Platytes alpinella* en *Pyla fusca*. Verder ook de uil *Calamia tridens*. Werkelijk schitterend was het beertje *Coscinia cribraria*: wit met zwarte spikkeltjes.

Een van de deelnemers heeft zich beziggehouden met het controleren van stroopplaatsen. Dat bleek maar even zestien soorten op te leveren, bijna allemaal uilen! Daar had je bijvoorbeeld *Amphipyra tragopoginis* ofwel de boksbardvlinder, *Acrionicta auricoma* en *Scoliopteryx libratirix* alias roestje. Het spreekt vanzelf dat dergelijke evenementen ook in 1998 op de rol komen te staan.

Philip Zeinstra

DAGVLINDERS IN 1996

In dit artikel worden kort enkele opvallende waarnemingen van dagvlinders aangehaald. De algemene soorten worden in het artikel buiten beschouwing gelaten. Tot nu toe zijn er van 68 personen waarnemingen binnen.

In het jaarverslag van 1995 werd melding gemaakt van een record aantal waargenomen Kommavlinders van 29, maar dit record werd in 1996 weer gebroken. Er zijn 75 Kommavlinders gezien, o.a. 50 exemplaren in Delleburen door M. Zijlstra. Ook de Koninginnepage werd in 1996 weer twee maal waargenomen. Was 1995 het jaar van de Rouwmantel, in 1996 werden ook nog 40 waarnemingen van deze vlinder gemeld, zowel in het voor- als najaar. Opvallend waren ook de waarnemingen van de Kleine ijsvogelvlinder (1 in Oosterwolde) en de Grote weerschijnvlinder (3, Sonnega, Wolvega en Alde Feanen). Van de beide in Friesland zeldzame soorten het Veenhooibeestje (Fochteloërveen) en het Bruin blauwtje (Terschelling) werden 2 exemplaren waargenomen. Zowel de Gele als de Oranje luzernevlinder werden in 1996 gezien, resp. 8 en 11 waarnemingen.

De in het jaarverslag van 1995 geconstateerde achteruitgang in de waarnemingen van het Gentiaanblauwtje en de Gehakkelde aurelia heeft zich voortgezet, er werden 6 resp. 10 exemplaren waargenomen. Daar staat tegenover dat de in 1995 niet waargenomen Grote vuurvlinder in 1996 bij Lemmer wel eenmaal is waargenomen. Opvallend was ook het lage aantal waargenomen Duinparelmoervlinders.

Luut de Zee